

INSERTIUNI:
se plătesc cu prețuri foarte
reduse.

Manuscrisurile se adresa
redacției și acelea nu se în-
piază.

Epistole nefrancate nu se primesc.

ACTIVITATEA

ABONAMENT:
Pe an 6 cor. pe 1/2 an 3 cor.
—
Pentru plugari—țărani pe an
4 coroane.
—
Pentru România și străinătate.
Pe an 16 franci.
—
Un număr costă 12 bani

EDITOR, PROPRIETAR ȘI ȘEF-REDACTOR:

DR. AUREL MUNTEAN

— Apare în fiecare Joi. —

REDACTOR RESPONSABIL:

LAURIAN BERCIAN

„Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român“.

Onoratei Redacțiuni a ziarului
„ACTIVITATEA“

în Orăștie.

Din publicațiunile oficiale ale Asociațiunii noastre Vă este cunoscut, că palatul Muzeului istoric și etnologic al Românilor din această țară, ridicat în Sibiu în virtutea hotărârii adunării noastre generale din anul 1897, este terminat în condițiunile cele mai multămitoare și se va preda destinațiunii sale în timpul cel mai apropiat.

Spesele acestei zidiri au fost acoperite până acum din sumele intrate la fondul Casei Naționale dela mai mulți fondatori ai Muzeului și alți sprijinitori ai »Asociațiunii«, și din venitul unei loterii, cari toate laolaltă ating cifra de aproape 100,000 coroane.

Deoarece însă zidirea însăși a reclamat spese ce întrec aceasta sumă, și înzestrarea Muzeului cu instalațiunile și colecțiunile trebuincioase vor pretinde și de acum înainte sume considerabile, Asociațiunea noastră a cerut și obținut dela Domnul Ministru de interne, prin ordinul Nrul 130464 III b. 1903 din 8 Februarie a. c., autorizarea de a iniția în țara întreagă colecte de bani și obiecte pentru muzeu.

În acest scop »Asociațiunea« se adresează și către conducătorii organelor presei noastre naționale cari susțin multe legături cu straturile largi ale poporului nostru și cari în totdeauna au dovedit o deosebită pricepere și bunăvoință pentru instituțiunile noastre cul-

turale-naționale, și le roagă ca în cercul lor de activitate să mijlocească donațiuni cât mai bogate de bani și obiecte pentru colecțiunile Muzeului.

Insemnătatea și mențiunea acestei frumoase instituțiuni naționale este apreciată după merit în apelul ce Comitetul central l'a adresat în această cauză întreg publicului român cult, încă în ședința sa din 28 Iulie a. c., apel pe care ne luăm voia a Vi-l trimite anexat împreună cu o consemnare a »punctelor de orientare« pentru înzestrarea Muzeului. Totodată anexăm și o coală de subscripțiune, în care vor fi să se introducă donațiunile ce le veți putea câștiga.

În speranța că veți da Asociațiunii noastre și în aceasta lucrare întreg concursul D-Voastră, Vă rugăm să binevoiti a înapoia coala de subscripțiune împreună cu rezultatul colectei în timp de cel mult 3 luni dela primirea acestei scrisori.

Primiți, Vă rugăm, expresiunea deosebitei noastre considerațiuni

Sibiu, în Novemvrie 1904.

Președintele „Asociațiunii“:
Iosif Sterca Șuluțu.

Apel

pentru

intemeierea unui muzeu istoric-
etnografic în Sibiu.

Ori-ce popor conștiu, cu tendență de a pune temelii tari viitorului său și de a-și asigura o dezvoltare sănătoasă a individualității sale etnice este dator a se cunoaște pe sine din toate punctele de vedere.

Fără acest puternic factor al cunoșterii de sine suntem lipsiți de bușola, care se îndrepteze spre o țintă sigură toate manifestațiunile vieții noastre publice.

Multe și variate sunt mijloacele pentru a ne cunoaște, și între acestea loc de frunte ocupă și instituțiunea culturală: »Muzeul istoric-etnografic«.

Numeroase alte trebuințe neamănavere au împedat până acuma pe factorii nostri competenți dela înființarea acestei instituțiuni culturale de primul rang.

În anul acesta — cu ajutorul lui Dumnezeu și spre bucuria generală — se va termina frumosul edificiu al »Muzeului«; și astfel poporul român va avea mângăerea a fi făcut începutul pentru crearea unei noi instituțiuni din cele mai importante.

Este deci sosit timpul, ca să ne gândim și la cuvenita înzestrare și aranjare a acestei case.

În două direcțiuni va trebui să se desvolte această instituțiune.

Una, care se estindă asupra trecutului nostru. Acest trecut — oricât a fost de vitreg — totuși cuprinde pentru noi multe momente înălțătoare, cari formează nu numai niște plăcute amintiri, ci mai ales și un izvor de încredere în puterile proprii și de speranțe în un viitor mai bun.

Chiar secularele suferințe ne sunt un îndemn puternic de stăruințe pentru idealuri, un factor puternic pentru nutrirea spiritului național.

Deoparte deci trebuie să ocupe loc în această secțiune istorică toate obiectele, chemate a ne reaminti momente din viața bărbatilor nostri mari și providențiali și din faptele mărețe ale tre-

cutului nostru; ear' de altă parte trebuie să afle aicea loc tot, ce se referă la traiul original și patriarchal al poporului nostru, și mai ales uneltele, sculele și obiectele, cari încep a dispărea, făcând loc înoirilor influențate de civilizațiunea, care străbate în cele mai ascunse colțuri ale vieții popoarelor.

Astfel muzeul va deveni deoparte un adevărat altar pentru cultivarea tradițiunilor naționale, un adevărat templu pentru conservarea urmelor despre vechiul traiu și despre stadiul cultural al părinților și strămoșilor nostri, și preste tot pentru păstrarea tuturor reliquiilor dela înaintași, cari pentru noi trebuie să formeze o scumpă moștenire.

Cursul natural al progresului nu se poate opri; el schimbă în calea sa mult viața popoarelor.

Desvoltarea unui popor însă numai atunci este normală și sănătoasă, când înaintarea se bazează pe temelii probate ale trecutului, ținând cont de toate însușirile sufletesti și trupești, cari formează ereditatea dela antecesorii.

În acest scop trebuie deci să culegem, să păstrăm încă până mai e timp tot ceea ce este amenințat să dispară pentru totdeauna. Necesitatea devine cu atât mai iminentă, cu cât suntem expuși la mai multe influințe străine, cari iute corcesc traiul unui popor, aplicat spre imitarea lucrurilor observate la străini.

O a doua secțiune a muzeului nostru are să ne prezenteze o instructivă icoană etnografică despre întreaga viața actuală a poporului nostru în toți ramii ei de manifestațiune, scoțând în deosebi la iveală acele note, cari caracterizează traiul specific al poporului românesc, cari formează cuintesența in-

FOIȘOARA

DE PRIN UNDE...

Trece-o undă sălțătoare,
Dusă'n calea apei line
Și tot fuge rotitoare,
Lunecând pe căi senine...

Tremurând — apoi în crețe
Schimbă-și fața sa rotundă
Ca să lase 'n loc să nvețe
Drumul ei — o altă undă...

Joacă și-acesta'n tăcere
Și să 'neacă fără urmă;
Nici nu-'mi stă țel la vedere
Ca'ntrămată, și să curmă...

Eată și-a treia sosește
Mai cu grije mai cu sgomot,
Dar' să sparge că iovește
De o stâncă cu-al ei rotot...

Mai din vale vine grosul
Undelor tocite 'n salturi

Și să 'mfoaie, um, lënd golul
Apei line — până'n maluri.

De pe pod l'auz de murmur
Unghia-mi arunc privirea
Și din jocul apei, tulbur —
Pescuiesc și talmăcirea:

Cum e ceea sălțătoare —
Grijile nu sunt prea crunte;
Ce e drept — sunt mișcătoare
Că-ți lasă crețe pe frunte

Patime-'s gândite 'n lume
Toate plângerile-amare,
Cari să nasc când nu dă spume
Unda lină la 'nchegare...

Ceea-ce-a perit strivită
De o stâncă 'n mersul sortii
A trecut, ca și-o ospită,
Neafându-și rost: — consorții...

Valma celor învrăjbite,
Ce-a percurt valea cu plinul,
A ajuns: unde lăjite
Până 'n inimi — cu veninul...

Moteancă.

Amintiri din anul 1866
de Ioan Mihaiu, proprietar în Orăștie.
(Urmare) (9)

Câmpul bătăliei nu este asemenea cu acela al exercițiului, unde feciorii esecuta toate mișcările la comandă; acolo ostașul adeseori ajunge în astfelu de situații, încât trebuie să-și fie singur comandantul său și să porceadă după priceperea și chibșuța sa. Câtă prevedere circumspecție și spirit de orientare nu se recere atunci pentru ca la moment să știe că e de făcut.

Mare și sfântă e datorința ce o reclamă în casurile acestea critice patria și tronul, care se află în pericol și așteaptă dela el mântuirea sa; acestei datorințe însă numai atunci va corespunde cu trăgere de inimă și chiar cu punerea vieții, dacă el nu de teama rigorei disciplinei, fără de adevărată iubire pe patrie va fi condus.

Pe baza celor expuse se poate afirma cu toată hotărârea, că nu numai defectele dispoziției de bătae a comandantului suprem au fost cauza înfrângerii noastre, fără în mare măsură au contribuit și prestațiunile puștei cu ac și superioritatea culturală a ostașului prusac. Dovada cea mai eclatantă despre aceasta sunt memorabilele cuvinte ale principelui

Bismark rostite după răboiu: »Isbânde
noastre le datorim dascălului german«.

Un exemplu an log ne presintă și răboiul recent dintră Rusia și Japonia în care patriotismul acestora împreună cu o cultură adevărată întrupată în ființa soldatului japonez, au învins pe toată linia trupele rusești, cari nu-i vorbă 'și fac și ele datoria, dar' mai mult de teama disciplinei decât înșirate de alte ideale.

După bătălia dela Königgrätz.

Vin acum a relua earăși firul evenimentelor ce l'am fost întrerupt la sfârșitul acestei bătălii.

Armata austriacă fu nevoită în urma înfrângerii decisive dela Königgrätz a se rupe în două și a-și face retirata sa o parte peste Brünn, eară alta peste Olmütz, amândouă părțile însă cu menirea d'a se concentra la Viena. Decisiunea asta se luase numai după ce s'a ascultat și părerea arhiducelui Albrecht, căci la început se plănuse concentrarea mai multor corpuri de armată la Olmütz, cu cari pe la spate se fie atacat inamicul. Sub astfelu de împrejurări a opune vr'o rezistență mai serioasă dușmanului nu mai era posibil; armata se destrămasă în legăturile ei tactice astfelu, încât a constat mult timp până ce grupurile de ostași răs-

dividualității sale etnice, cu un cuvânt toate produsele, cari denotă însușirile sufletești și trupești mai marcante ale poporului, și manifestațiunile caracteristice ale cugetării, lucrării și ale întregii sale vieți. Nu pot fi uitate credințele, datinile, obiceiurile la ocazii triste și vesele, cântări, dansuri, muzică, portul, obiecte de folos, de lux, și toate particularitățile topografice, de interes, fie istoric, romantic, etc.

Cunoașterea în pături cât mai largi a creațiunilor spiritului românesc, a produselor de industrie și artă română, nu numai va mări încrederea în puterile și talentele poporului, va deștepta o mândrie națională, ci — salvând multe dintre produsele noastre cele mai artistice din gura înstrăinării, — va mijloci, ca — păstrând fondul original și popular al acestor produse, — să dăm culturii noastre ulterioare o dezvoltare isvoriță din pământul propriu, să dezvoltăm și perfecționăm produsele în forma veche, în stilul românesc.

Trecutul nostru, deși biminelar, a păstrat posterității puțin de tot. Soarta vitregă, la care a fost expus cercatul popor român, și ne mai auzitele tempestăți, câte au trecut peste capul lui, au nimicit aproape toate urmele acestui trecut.

Cu atât mai prețioase trebuie să ne fie acele lucruri, câte să vor mai fi aflând prin diferite părți și pe la ditieri înși.

Viața actuală a poporului nostru cuprinde însă momente prea interesante, varii și atrăgătoare, cari pot să-l prezenteze în fața lumii ca pe un popor încărcat de multe însușiri și daruri impunătoare, să-i mărească stima și respectul în fața străinilor; ear pe el să-l îndemne a ține cu îndoiță tărie la tot ce este al seu.

* * *

Mănecând deci dela aceste adevăruri, avem cu toții datorința a desvolta, mai ales acum la început, cea mai vie activitate pentru înzestrarea cuvenită a muzeului nostru istoric și etnografic.

Cei-ce posed obiecte de valoare istorică, păstrate din trecutul poporului nostru mai apropiat sau mai îndepărtat, să se grăbească deci a le depune în acest muzeu, unde vor deveni aceea-ce

trebuie să fie: un mijloc de întărire a conștiinței naționale și un bun comun al neamului întreg.

Eară alții să ofere muzeului tot felul de scule de proveniență românească, cari merită a face parte din colecțiunile unui muzeu național, și a căror privire ar face cinste neamului, ori obiecte, cari presintă ceva caracteristic din viața poporului nostru.

În această privință fie-cine poate face muzeului un serviciu neprețuit, căci adese-ori și în cele mai de jos straturi ale poporului aflăm obiecte aproape fără nici o valoare reală, dară foarte prețioase din punct de vedere istoric, arheologic și etnografic, căci sunt semnele caracteristice ale unei vieți patriarcale în apunere.

Ar trebui să nu existe cărturar român, care să nu să grăbească a căuta, a câștiga, a procura și trimite ceva pentru muzeul etnografic, mai ales acum, când acela se află în formare și astfel dela toți fiii inteligenți ai neamului așteaptă cuvenita împodobire și completare, spre a putea deveni cât mai curând o adevărată oglindă fidelă a poporului nostru din patrie, o adevărată casă românească, care cu deplină încredere să poată deschide ușile sale ori-și cui.

Din ședința Comitetului central al Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român, ținută în Sibiu, la 28 Iulie 1904.

Mangra și Alexics.

Cine ar fi crezut vre-odată, ca aceste amosante nume se ajungă unul lângă altul! Ei, iată-le!

Abia 10 ani au trecut, de când Mangra stetea să înghită tot câte 10 Unguri de-odată, ear' Alexics era înfierat chiar de oamenii lui Mangra cu epitetul de Sârb renegat și trădător, și iată-i după 10 ani frați de cruce puși unul lângă altul, nu în serviciul bisericii și poporului nostru mult oropsit, ci — ca dușmani ai lui.

Se poate oare? Da, se poate. Vestitul călugăr maghiarofag de odinioară *V. Mangra* a întrecut chiar și pe cel

mai încarnat șovinist și s'a făcut vânătorul intereselor noastre naționale.

Ceea-ce nu putem crede, ne-o spune corespondentul »*Gazetei*«, că adevărat călugărul Mangra a avut nerușinarea a timbra ținuta episcopatului nostru în cauza proiectului de învățământ al școlilor populare, de antipatriotică. Dar' iată ce zice corespondentul »*Gazetei*« în interviul, ce i-lă făcut episcopului Aradului și publicat în nrul 252 al numitei foi:

»In ce privește ținuta față de proiectul lui Berzeviczy, poate-se bucura obștea de deplina solidaritate a capilor bisericești?

— Fără îndoială. Doar e de prisos a mai accentua solidaritatea noastră în privința aceasta.

— Ei bine, dar' e știut, că vicarul episcopesc al Orădiei-mari (*V. Mangra — Cor.*) a perhorescat mai virtos ținuta plină de demnitate a Înaltpreasfinției Sale Metropolitului de Sibiu, timbrând-o de nepatriotică (!!!), a meis până a promite, că întru cât proiectul lui Berzeviczy va deveni lege, dînsul se va îngriji cu tot zelul, ca în școlile de sub jurisdicțiunea sa, să se îndeplinească cu cea mai mare punctualitate. Oare un astfel de rol corăspunde solidarității amintite?

De folosit lucru firesc, că nu folosește în de obște, dar' nu poate nici strica. Cu atât mai puțină influință poate avea față de solidaritatea noastră. De altfel acele enunțări pînă vicarul Orădiei-mari numai ca om privat le-a putut face pentru care lucru însă nu poți toca pe nime în cap.

Mai este știut, că la sfințirea bisericii din Târnașda vicarul Orădiei-mari deși reprezentantul unei biserici, a căreia limbă oficială e cea românească, a ținut discurs în limba maghiară îndemnând la patriotism maghiar pe clerul și poporul de sub jurisdicțiunea sa. Se poate oare ca reprezentanța unei biserici românești să folosească mai vîtos cu ocaziunea sfințirii de biserici oficială altă limbă ca cea românească, și în genere e admisibilă fapta gravă de a-și vătăma clerul și poporul trîgîndu-i la îndoială patriotismul adevărat?

— Răspunsul în merit îmi este și acum cel dat la întrebarea anterioară.

Ei bine mai poate fi îndoială despre ținuta obrasnică și neromânească a renumitului călugăr Celibidate?

Il întrece în privința aceasta chiar și pe renegatul Alexics, dela care Românii nici-odată n'au așteptat servicii oneste.

Iată ce scrie dînsul în »*Poporul*«:

»Țara întreagă cu însuflețire a primit acest proiect, care deschide căi încă neumblate, ca lumina cunoștinței să străbată și în

păturile cele mai de jos ale poporului. Mai cu seamă noi Români, trebuie să îmbrățim cu bucurie acest proiect de lege, care e o adevărată binecuvîntare pentru sîrmanul nostru popor. Să nu credeți celor-ce samănă zănie și neghina unei între frați; să nu rimați sfaturile și bârbele ademenitoare, cari zic, că prin legea nouă poporul nostru va fi asuprit și silit să-și uite limba și obiceiurile strămoșești. Minciuni sfruntate. În țara aceasta a fost pururea libertate și are să fie și în viitor, căci patria noastră e stat constituțional care s'a întemeiat pe dragoste și alipire frățescă. De limba cetățenilor nu s'a atîns nime în trecut și guvernului nici prin minte nu-i trece, ca să o răpească dela cinova. Atâta însă cu drept cuvânt dorește statul, ca în țara asta să nu fie om, care să nu știe un-gurește. Fără conoașterea limbii un-gurești omul nu poate face un pas, dar' nici afară din satul seu nu se poate ferici. Știi un-gurește, te poți duce unde vrei, ca să capeți vre-o derogătorie ori de muncă, căci nimeni nu te întrebă de ce obârșie ești; vorba e numai, că ești cetățean de al nostru. Statul însuși în părțile locuite de poporul român poștețe ca să învețe în școlile sale și limba română. Am văzut cu ochii și m'am convins, că băieții noștri ești din școlile statului știu mai bine românește, decât cei-ce au învățat în școlile confessionale. Nu iubiților mei, nu credeți apostolilor mincinoși, că o să vă perdeți limba. Atât e tot, că veți ști și un-gurește. Nu uitați vorba înțeleaptă: cu cât știu mai multe limbi, cu atât mai luminat ești, și cu atât mai mult preț ai.» —

Cine să seamănă, să adună! Frumoasă bandă! Călugărul Mangra și renegatul Alexics s'au pus în contrast cu interesele poporului nostru. —

Oradanul.

Igiena laptelui.

Tratarea laptelui după mulgere.

Compozițiunea laptelui dela una și aceeași vacă nu este constantă, ea variază chiar la diferitele mulșori din una și aceeași zi. Amestecarea într'un vas mai mare a laptelui dela mai multe vaci, imediat după mulgere, presintă dar' avantagiul, că ne procură un product uniform, ear' desavantagiul, că în caz de boală a unei vaci, ori a unui văcar, toată cantitatea laptelui din lăptărie se poate infecta, și contra acestui din urmă cas trebuie să se ia măsuri.

Murdăriile mai groase, vizibile, cari au putut cădea în lapte, le depărtăm lesne prin strecurarea ori filtrarea lui imediat după mulgere; microorganismele

lăpte și înprăstiate printr' alte trupe, au fost adunate și readuse la corpurile și regimentele lor. Multe regimente suferiseră astfel de pierderi în ofițeri, încât prin transferări din alte regimente trebuiră încâtva supliniți. Chiar compenia 3 din regimentul nostru era comandată de un sublocotenent, după-ge căpitanul ei Markus Susani și locotenentul Heinrich căzuseră morți în pătura Swiep. Grijea de căpetenie a conducerii armatei mergea într'acolo ca prin marșuri forțate și cu ajutorul căilor ferate, cari să făceau nepracticabile îndată ce să ștircea apropierea inimicului, să salveze armata deranjată și descurajată de urmărilor inimicului ce să afla în călcăele noastre. Nu era zi în care ariergarda noastră să nu fie atacată și suspinsă une-ori cu pierderi destul de însemnate.

Ce privește regimentul de infanterie Nr. 64, cu acărui întâmplări din decursul netragerii sale mă voi ocupa mai în special, aceasta după-ge părăsi podul de peste Eiba, la 8 ore seara primi ordinul de marș pe care-l continuă până la 3 ore dimineața în ziua următoare unde ajunserăm la Hohenmauth. Aci în apropierea acestei comune făcurăm o pauză de 3 ore; era și timpul suprem a concede feciorilor aceasta odihnă, căci mulți din ei zdrobiți de foame și osteneală, rămaseră pe cale ne mai putînduse ține pe

picioare. 20 ore de marșuri forțate și faterile unei lupte pierdute, apoi 36 ore să nu mănânci nimica, pretind jertfe numeroase! Satele din apropierea războiului prin care treceam fiind părăsire de locuitori ne prezentau o tristă icoană; nu vede ai alt-ceva decât paserile de curte alegînd fără rost pe stradași curțile pustii și făcînd un șgomot asurzitoriu.

Era deja 6 oare dimineața când regimentul părăsi castrul acesta. Un sentiment de durere mă cuprinse când văzui șirurile companiei mele numai pe jumătate, ca mai înainte! Din 189 feciori lipseau aproape jumătate. E constatat, că strapațiile unui războiu pretînd tot atatea jertfe, ca și luptele însăși, mai ales când să ivesc și morburile epidemice înșoșitorii nedespărțiți a unui războiu.

Dispoziția sufletească a feciorilor era tristă și dureroasă și marșul lor de acum nu era întrerupt de cântece și veselie, lipsea aceea înălțare sufletească ce o manifestau atunci când mergeam spre câmpul de războiu. La aceasta dispoziție contribuea fără îndoială și împrejurarea, că convorbirile feciorilor să învîrteau aproape numai pe lângă pămîntele din luptele trecute, despre situațiile critice în care s'au aflat unul ori altul, apoi despre chipul și locul unde au căzut cutare camarazi de ai lor.

Mai muli tăcuți și îngîndurați își continuau feciorii marșul lor, care de regulă dura 15—16 ore pe zi și — după ce percursăram o parte din Boemia și Moravia în 12 Iulie ajunserăm la Krönau lângă Olmütz. Aci sub scutul acestei fortărețe de primul rang cu o garnisoană de 10 batalioane și 560 tunuri petrecurm 2 zile. Acestea 2 zile de răpaus și fără teamă de vr'un atac dușmănesc contribuiră mult la recrearea feciorilor acăror puteri le mistuseră aproape ostenicioscile marșuri din 3 Iulie încoace; le mai folosiră și pentru punerea în stare bună a armaturii și repararea îmbrăcămîntei defectuoasă.

Atacul cavaleriei dela Biskupitz
14 Iulie 1866.

În 14 Iulie pornirăm des de dimineața din castrul de lângă Krönau. Brigada noastră (General-majorul Saffran) era întreagă la olaltă și aranjată astfel, încâ în tot momentul să poată trece în stare de luptă, de unde să putea deduce, că noi formăm de astă-dată ariergarda corpului nostru al II. de armată.

Până cătră 11 ore a. m. ne continuăram drumul neconturbati, atunci fiind avisați de patrulele exmise, că inimicul să afla în nemijlocita apropiere a flancului drept al

nostru, stăturăm locului și comandantul brigadei dispuse, ca brigada să ia poziția de apărare în starea aceasta gata de luptă au așteptat aproape 1 oră, dar' văzînd, că inimicul nu are intenția de a ne ataca ori că ne era numerice inferior, ori că nu ne-a putut surprinde nepregătiți am reluat ea și drumul spre satul Biskupitz, care era destinat pentru răpausul de astăzi și unde am și ajuns cătră 2 ore d. a.

Îndată ce tăbărirăm pe o țelină frumoasă nu departe de acest sat, comandantul regimentului exmise pe a 8, divizie 15 și 16 companie din batalionul al 3. — sub comanda căpitanului Herdiczka, cari cu pușca la picior în tot momentul să fie gata a asigura regimentul în contra unui atac neașteptat din partea inimicului.

Feciorii erau încă ocupați cu pregătirea menagei, când cătră 4 ore d. a. să aude de-odată o durduitură puternică, care o simțiam asemenea unui cutremur de pământ, apoi un zăngănit de săbi de-ți părea că pe inimic numai zeci de pași îl desparte de noi; fără a aștepta vre-o comandă feciorii să repezără și prinseră puștile lor ce sta în piramide și la moment apucarăm calea în direcția de unde venia șgomotul și unde să aflau și avantaj-posturile noastre.

(Va urma).

mele intrate în lapte nu le putem în-lătura cu desevîrșire, dar' cu oare-cari precauțiuni și îngrijiri minuțioase, prin păstrarea laptelui la temperatură joasă, putem opri înmulțirea germilor, putem menține laptele sêrac în germi și nestricat un timp oare-care. Indată după mulgere laptele se depărtează din grajd, pentru că se nu absoarbă emanațiunile volatile, mirositoare din atmosfera graj-dului și se strecoară ori se filtrează. La expozițiunea din Hamburg au figurat pentru acest scop diferite site și filtre; strecurarea prin pânze de in, de bumbac, de lână, întrebuițată mai adeseori, o considerăm ca condamnată, fiindcă nu este probabil că aceste cărpe se vor spăla și sterilisa cu îngrijire îndată după fiecare întrebuițare. Îci-colo se mai filtrează laptele prin niște filtre umplute cu vată, și am văzut cu mirare, că ele au fost expuse la Hamburg în diferite exemplare, chiar de unele lăptării suedese; vata prin care a trecut laptele devine de sigur un mediu de cultură pentru diferitele microorganismele, dacă nu se depărtează imediat după întrebuițare; afară de aceasta vata, chiar comprimată, mai are pori mari și lasă multe microorganismele să treacă. În multe lăptării din străinătate se filtrează laptele după mulgere în mod analog, cum se filtrează apa din riu pentru alimentarea unor orașe, în niște basinuri mici ori în vase mari în cari este așezat, deasupra unui strat de pietriși mai măricel, alt pietriși măiunt, un strat de nisip gros și de-asupra un strat de nisip fin. Lutreținerea curată a acestor filtre este dificilă și ele nu opresc trecerea microorganismelor; desinfec-tarea lor prin vapori fierbinți de apă este posibilă numai în acele lăptării, cari au generatori de aburi, prin ea nu se depărtează însă murdăriile rămase pe nisip și în interstițiile lui, ci ele se sterilizează numai pentru un timp scurt. Alte filtre de lapte conțin ca strat filtrator asbest (amiant) ori celulosă; nici unul din aceste filtre nu prezintă garanții contra trecerii microbilor prin ele, de aceea trebuie să renunțăm la filtrarea prea fină, căci laptele nu se poate filtra ca apa prin filtre de porțelan ori de alt pământ ars, și să ne mulțămim cu sitele metalice fine. La lăptăria Periș am văzut funcționând două serii de site metalice fine, analoge cu cele întrebuițate în multe lăptării germane, ele sunt cu totul suficiente pentru acele stabilimente, în cari laptele mai este trecut prin centrifugă învîrtită repede, pentru depărtarea materiilor solide suspendate în el. Centrifuga, zisă și separator, se pune în mișcare în lăptăriile mari (ca cea dela Periș, ș. a.), prin motori de vapori, în cele mici prin motori de benzină, petrol și chiar cu mâna. Prin separator se scoate din lapte o masă cenușie, lipicioasă, compusă din caseină, unt, pěr, nisip, bucăți fine de nutreț, de baligă, celulele epiteliale, epidermice, globule de sânge și mulțime de bacterii. Această masă nu se poate da de mâncare animalelor domestice, ci se arde, ori se depun în depositul de balițar.

Obicinuit mai rămâne în lapte o cantitate minimă de necurățenii; cu cât procedarea în lăptărie este mai curată, cu atât cantitatea acestor materii străine este mai mică; în laptele din comerț la Würzburg ea nu trece peste 3 miligrame într'un litru de lapte, la Lipsa peste 3₅ miligrame, la Berlin

ca ajunge câte odată la cătățimea de 10 miligrame, la München până la 19 miligrame, la Cristiania ea variază între 3 și 36 miligrame la litru. Causa pentru care nu se depărtează cu centrifuga toate murdăriile, este că nu trebuie să o învățăm cu iuteală prea mare, căci atunci am modifica constituțiunea normală a laptelui, prin aruncarea cu forța a micilor globule de unt cătră pereții centrifugei, unde s'ar lipsi una de alta.

Dacă laptele se pune în sticle, ele trebuie să se închidă ermetic în mod curat, dopurile de plută sunt admisibile numai cu condițiune, ca după fiecare întrebuițare să se fiarbă într'o soluțiune slabă de sodă, dopurile de sticlă îmbrăcate cu cauciuc se pot desinfec-ta asemenea într'o soluțiune de sodă și apoi spălate cu apă fiartă.

Aparatul separator (centrifuga) nu depărtează toate microorganismele, și laptele devine numai relativ curat; această împrejurare n'are nici o importanță pentru sănătatea consumatorilor, dacă laptele provine dela vaci sănătoase, precum și un mic număr de bacterii ordinare, nu patogene, aflate în apa de băut zisă curată, nu aduce nici o vătămă. Trebuie însă să luăm măsură, pentruca aceste microorganismele să nu se înmulțească în lapte și ca să nu intre în el germi noi. După strecurare laptele mai este căldicel, îl răcorim dar' repede cu diferite aparate răcoritoare. Aparatul răcoritor cel mai întrebuițat este un vas cilindric de metal închis ermetic, umplut cu gheață, pereții exteriori ai acestui vas nu sunt netezi, ci ondulați purtând niște poemi-nențe circulare. De-asupra acestui vas cu gheață se așează un vas mai larg, cu aperturi fine la fund, destinat a primi laptele pe care voim să-l răcim, el curge cu încetul prin aperturile fine din fund peste vasul răcoritor, umplut cu gheață, și se adună într'un alt vas aflat de desubtul celui răcoritor, astfel temperatura laptelui scade repede. Asemenea vase răcoritoare se găsesc și la noi în țară în mai multe lăptării. La Hamburg au fost expuse astfel de vase răcoritoare în diferite forme. Laptele, după ce a fost răcorit, trebuie să fie măiunt în vase închise la temperatură de cel mult -8 °C, la care fermentarea n'are loc. Lăptăriile mai bine instalate au dar' mașini pentru fabricarea de gheață, ghețării și pivnițe răcoroase. Lăptăria Periș are pe lângă două ghețării spațioase și o mașină pusă în mișcare prin vapori, pentru fabricarea de gheață artificială prin comprimarea de acid carbonic; în lăptăriile mici, în lipsă de gheață, se pun vasele cu lapte bine închise, în hârdaie ori în alte vase mari cu apă rece, care se reînnoiește din când în când. Multe lăptării străine, și la noi lăptăria Periș, au pentru transport vase mici metalice umplute cu gheață și închise ermetic, care se așează înlăuntru vaselor mari cu lapte. În străinătate transportul laptelui din depărtare se face în vagoane speciale ale căilor ferate cu părți dublii, ale căror interstiții sunt umplute cu gheață. Mai ales în Germania administrațiunile căilor ferate fac lăptăriilor toate înlesnirile posibile.

Metoda de conservare a laptelui în modul descris, la temperatură scăzută, nu este generală. În unele lăptării din străinătate, îndată după mulgere și strecurare laptele se pasteurizează, se

incălzește 20 minute la 60—65°C. pentru distrugerea bacteriilor patogene, cu excepțiunea sporilor, cari rezistă și la temperaturi mai înalte. După W. Hesse și Th. Smith mor la 60°C. în 20 minute baciliile tuberculosei (ofticeii), febrei tifoide (lungoarea) difteriei, Bacterium coli commune, Spirillii Cholerei, Streptococii, Staphylococcus aureus, Staphylococcus albus. Pasteurizarea cere însă oare-cari condițiuni osebite, laptele trebuie să fie măiunt în întregime la temperatura de 60—65°C. timp de 20 minute, dar' la încălzirea laptelui se formează pe suprafața lui prin închegare o peliță caimac, laptele rămas în interstițiile peliței are o temperatură mai scăzută, decât cea din interiorul vasului, și poate conține microorganismele cari au rămas vii. Este dar' necesar, ca laptele să se pasteurizeze în vase închise ermetic și pline, astfel nu se poate forma caimac. Obicinuit laptele cumpărat dela lăptar se mai fierbe în casă, dar' pasteurizarea imediată după mulgere este adeseori indicată, nu numai pentruca să se asigure nepericulositatea produselor laptelui care se mănăncă crude, ca untul, brânzeturile, laptele acru, ci și pentruca bacteriile din lapte să n'aibă timp a se înmulți și a secreta niște toxine, cari nu se mai distrug nici prin fierbere la temperatură mai ridicată.

După pasteurizare laptele se răcește. Inginerul agricol Helm și alții măiunt laptele la temperatură de aproape 0° alții la +3 până la +4°C. Daneșul Casse pasteurizează laptele strecurat, apoi îl răcește la 0°C. și pentru transport îi adaugă a șasea până la a treia parte lapte înghețat. La pasteurizarea laptelui nu trebuie să-l încălzim mai tare și mai mult timp, decât este necesar pentru uciderea bacilului tuberculosei (60°—65°C. 20 minute), astfel laptele pierde gustul plăcut, aroma și untul fabricat, din laptele încălzit la temperatură mai ridicată este mai puțin aromatic decât acela din lapte crud. Copiii hrăniți exclusiv cu lapte sterilizat, cu lapte fiert mai mult timp la temperatura ridicată peste 100°C, se bolnăvesc adeseori de un fel de scorbut numit boala lui Barlow, după acest profesor dela Royal College of Physicians, care a descris-o în 1894, din cauză că laptele fiert pierde și o calitate biologică importantă, pe care am menționat-o în altă parte a acestei lucrări.

Dr. I. Felix,
Membru Academiei.

Giorogariade.

Colegiul profesoral dela institutul ped. teol. gr.-or. rom. din Arad învîtat pe . . . la banchetul festiv dat în onoarea iubilantului dir.-profesor Roman R. Giorogariu, protosincol

la 22 Nov. (5 Decembrie 1904 la orele 1¹/₂ în sala restaurantului Vass. O cuvântă 4 cor. Participanții se se însinue la profesorul I. Costa, Arad, seminar, până în 7/30 Noemvrie a. c.

P. T.

Avem onoare a Vă aduce la cunoștință, că întreținind împrejurări neprevăzute, am amănât festivitatea iubilantă a părintelui protosincol dir. seminar. R. Giorogariu, contemplată pe 22 Nov. (5 Dec.) 1904. Despre cele ulterioare ne vom permite a Vă avisa la timpul seu.

Arad, 15/28 Noemvrie 1904.

Colegiul profesoral dela inst. ped.-teol. gr.-or. rom. Arad.

Intr'un moment de fericită inspirație colegiul profesoral a amănât fes-

tivitatea iubilantă, nu din cauză, că s'a dojenit Episcopul, ci a amănât-o pe memorabila zi de 3 August . . . Ziua memorabilă a fotografării. Bravo! Așa se cade.

Alimpiu

NOUȚĂȚI

Dr. Cornel David, din Orăștie, a fost promovat la 26 Nov. n. chiar în momentul când străbătuse poliția în localitățile universității — Doctor în medicină la universitatea din Budapesta. — Gratulările noastre!

Poporul Român din Budapesta va apărea dela anul nou încolo de două ori pe săptămână. Tot acolo va fi redactată și o foaie umoristică (glumeată) »Cucul«. —

Preotul militar gr.-or. și asesor consistorial Ioan Broju din Sibiu, a încetat subit din viață. —

A fost timp îndelungat redactor la T. R. a scris frumoase povești, cari s'au publicat în »Convorbiri literare«. —

Ca preot militar a fost iubit și stimat de toți, făcânduși esact datorită. — Tineretul dela școala de cadeți c. și reg. din Sibiu au pierdut un adevărat patron în duhovnicul lor care cu tot privilegiul le da povește pentru carieră. —

În veci pomenirea lui!

Necrolog. Subscriși cu inima îndure-rată aducem la cunoștință, că neuitatul soț, mult iubitul nostru tată, socru respective moș **Vasile Pop de Zăprócș**, fost jude reg. de tablă în pens., Mercuri la 30 Noemvrie 1904 în al 61-lea an al rodnicei sale vieți și a 30-lea an al fericitei sale căsătorii după un moab greu și îndelungat a trecut la cele eterne.

Cadavrul s'a astruat după ritul bisericeii gr. cat. în 2 Decemvrie a. c. la 2 ore p. m.

Fie-i îngerii aproape, somnul dulce!

Dej, la 30 Noemvrie n. 1904.

Ved. Aurelia Pop de Zăprócș n. Orbonaș de Vajdahunyad ca soție. Eugenia Barbul n. Pop ca fiă. Dr. Clemente Barbul adv. ca ginere. Lulu, Lelța, Leo ca nepoți.

Himen. La 21 Noemvrie a. c. s'a celebrat cununia religioasă în biserica Mavromol din Gălați a dlui Octav Lovinescu cu dumnișoara Ana Cetățean. Sincerele noastre felicitări la adresa tinerii părechi.

Societatea acad.-teol. »Academia ortodoxă« pentru literatură, retorică și musică bisericească în Săminariul arhidieceșan din Cernăuț. — Avem deosebita onoare, de a vă face cunoscut, că la adunarea generală ordin. n. ră. ținută Marți în 29 Noemvrie st. n. a. c. s'a constituit comitetul pe anul administrativ al XXI. 1904/1905 în modul următor: Președint: Ioan Berariu. Secretar I (externe): Aurelian M. haescul. Secretar II (interne): Adrian Sorocean. Secția literară: Președintul secției și vicepreședint I: Avram Imbroane. Referent și bibliotecar: Gavriil Străinul. Adlat și econom: Ilie Păsănilă. Secția musicală: Președintul secției și vicepreședint II: Emilian de Tăutul. Adlatul I. și controlor: I. Spănuț. Adlatul II. și casar: Vl. de Tomiuc. Primiți, vă rugăm, asigurarea destinei noastre stime și considerațiunilor! Pentru comitet: Președintul Ioan Berariu. Secretarul I: Aurelian M. haescul.

Pentru onomastică. Preșidiul »Reuniunii sodalilor români din Sibiu«, Victor Tordășanu, din prileg-ul onomasticeii sale dăruiește fondului de 20 bani pentru cumpărarea unei case cu haiă de vânzare, al acestei Reuniuni, 5 cor.; fondului »Asilului« pentru adăpostirea orfanilor și neputincioșilor, întemeiat de »Reuniunea română de înmormântare din Sibiu«, al cărei secretar e, 5 cor.; și fondului ce se se creează la »Reuniunea română de agricultură din comitatul Sibiu«, al căru secretar e, anume pentru stipendierea unui tineret spre a se cualifica în vierț, 5 coroane.

Dare de seamă și mulțumită publică.

Representarea cu atăta succes a dramei »Sămăntă morților«, localisare după Raupach de T. V. Păcășianu, a adaus la avutul Reuniunii noastre pe lângă marea câștig moral, și un însemnat câștig material.

Din venitul curat de cor. 35590 am destinat cor. 50 pentru incendiarii din Câmpeni; cor. 50 pentru cei din Topârcea, sume trimise la adresa dlui protopresbiter R. Furdul din Câmpeni și la a primăriei comunale din Topârcea; cor. 150 le-a adaus fondului »Daruri de Crăciun sêracilor nostri«; cor. 55 fondului de 20 bani pentru cumpărarea unei case cu hală de vânzare; cor. 20 fondului Dr. D. P. Barcianu pentru ajutarea sodalilor lipsiți, sumă ce s'a și împărțit între 2 elevi ai școlii speciale de pantofărie, ear' cor. 30.90 le-au adus fondului disponibil.

Pe când aducem sincere mulțumite diletanților, suferului, cum și tuturor celor, cari în ori-ce chip au ostenit pentru buna reușită și a acestei întreprinderi culturale-luminatoarea a Reuniunii, îndrăsnim totodată a

ne arăta recunoștința mai ales față de marele public, care pătruns de însemnata cultură a afacerii, a ținut să asiste la reprezentaje.

In fine mulțumim cu sinceritate stimabililor suprasolvenți dlor Pantalion Lucațu, cassar consist., pentru cor. 5; Leontin Si. monescu, secretar metrop., Iosif Enescu, par. în Suburbiul-de-jos și Isaia Popa, paroch în Ocna pentru câte 2 cor.

Sibiu, 15 Noemvrie 1904.

Din ședința comitetului »Reuniunii sodalilor români din Sibiu«, ținută la 15 Nov. n. 1904.

Victor Tordășianu,
president.

I. Apolzan,
notar.

„DACIA“

INSTITUT DE CREDIT ȘI ECONOMII, SOCIETATE PE ACȚII ÎN ORĂȘTIE

P. I.

Avem onoare a vă aduce la cunoștință, că am transformat isvorul și am aplicat un expert la manipulare, prin ce apa noastră s'a îmbunătățit și este cu mult mai plăcută ca până acum. La dorința vechilor mușterii și consumenți i-am redat numele vechiu de:

Apă minerală din Șoimușul-Mureșan.

ANALISA CHEMICĂ

	in 1000 grame apă
Calcium hydrocarbonat	1.0542
Magnesium hydrocarbonat	0.3497
Calcium sulfat	0.2316
Natrium hydrocarbonat	0.1705
Ferum hydrocarbonat	0.0390
Kalium chlorid	0.0520
Mangan hydrocarbonat	0.0154
Kalium hydrocarbonat	0.0094
Lithium hydrocarbonat	0.0019
Silicium dioxid	0.0096
Suma substanțelor solide	1.9333 grame apă
Acid carbonic liber	2.3953
Volumul acidului carbonic liber	1214.6 c. c.

Precum dovedește aceasta analiza „Isvorul din Șoimușul-Mureșan“ (apă acra de Pauliș) e a se număra în grupa acelor ape acre pământoase, cari conțin fer. După caracterul seu chemic, format din cantitatea și proporția părților sale constitutive, isvorul acesta face parte din grupa apelor mai renumite. Are un prea plăcut gust și fiindcă conține deosebit mult acid carbonic — în privința căruia „Isvorul“ ocupă un loc între apele acre mai de frunte — prin limpezimea sa e o excelentă apă de beut. Pentru locuitorii părților lipsite de darul unei ape sănătoase: apa „Isvorului“ e de neprețuit. Din compoziția potrivită a apei se poate deduce, că și pentru praxa medicală va fi un factor important.

Conform actului alăturat, apa trimisă spre analizare s'a scos și sigilat în fața artistiei comunale.

Budapesta, la 3 Martie 1903.

Dr. Hankó Vilmos m. p.,

(L. S.)

profesor de chimie la școala reală superioară de stat a cercului II-lea din B.-Pesta, membru al academiei maghiare de științe.

Institutul nostru a îngrijit, ca aceasta apă distinsă și răcoritoare, care beută curată, cu vin ori sirup este tot asemenea de excelentă să fie pusă la dispoziția onoratului public și anume cu un preț foarte ieftin:

- a) 1 ladă cu 25 sticle de 1 ltr. franco gara Deva Cor. 6.25
b) 1 „ „ 50 „ „ 1 „ „ „ „ „ 14.50
c) 1 ladă cu 25 sticle de 1/2 ltr. franco gara Deva Cor. 5.50
d) 1 „ „ 50 „ „ 1/2 „ „ „ „ „ 13.—

trimiterea ambalagiului (ladă, sticlă și tioc franco gara Deva) se restituie

ad: a) Cor. 4.50 || ad: c) Cor. 4.—
b) „ 11.— || d) „ 10.—

Comandele, plățile și reclamele se fac la adresa:

»Intreprinderea de apă minerală M.-Șoimuș“ în Deva

Până acum am introdus apa în următoarele localități și am instituit depozite, și anume în

- 1) Deva, la întreprindere însași;
- 2) Orăștie, « Gustav Zobel;
- 3) Sas-Sebeș, « George Pop;
- 4) Alba-Iulia, « Salamon Lówi;
- 5) Abrud, « Absolon Faur;
- 6) Cluj, « Haraszthy Jenő;
- 7) Caransebeș « „Severineana“, inst. comercial;
- 8) Gross « Maxim Pop;
- 9) Lipova « Grossman Miksa;
- 10) Arad « Hartmann Samu

Stăruința noastră este în troduce aceasta apă

în țeara întregă în cel mai scurt timp.

Ca întreprindere atât de folositoare, apelăm la binevoitorul sprijin obștesc, rugându-vă a ne onora cu comande cât de multe.

Orăștie, Septemvrie 1904.

„Dacia“,

instituit de credit și economii soc. pe acții.

„THE STANDARD“

fondată în anul 1825.

Efectuește

Asigurări de viață pe lângă condițiuni foarte favorabile.

Incasso anual Coroane: 32.000.000.— Dividende solvite Cor.: 170.000.000.—
Avere proprie: 260.000.000.— Despăgubiri de viață: 520.000.000.—
Agentura generală pentru Transilvania: Cluj, Strada Ferencz József Nr. 17.
Filială pentru Ungaria:
Budapesta, Strada Kossuth-Lajos Nr. 4 în palatul Standard (Casa proprie).
42-50 Centrala generală: Edimburg (Anglia).

„DACIA“

instituit de credit și economii, societate pe acții.

Reședința societății: Orăștie (Szászváros, Broos).

Birourile societății se află în casele proprii:
(Strada Berăriei nr. 12).

Capital social 100.000 cor.

Operațiunile societății sunt:

A) primește depuneri spre fructificare.

a) depuneri fără anunț până la 100 cor. 5 1/2 %.

b) depuneri mai însemnate cu anunț de un an cu 6 %.

c) depuneri făcute de biserici, școale, corporațiuni culturale ori cu scop de binefacere cu 6 %.

Contribuția erarială pentru sumele depuse se plătește prin instituit.

Regulamentul special pentru depuneri se cuprinde în libelul de deneri.

Depuneri, ridicări și anunțări se pot face și prin postă și se rezolvă fără întârziere.

B) Acoardă credite personale pe lângă cambii.

C) Acoardă împrumuturi pe efecte.

D) Acoardă împrumuturi pe lângă siguranță ipotecară.

E) Institue ramul de amanetare pe aurituri, argintării, pe lângă dispozițiile legale existente, procurându-și concesiunea forului competent.

F) Cumpără și vinde efecte publice, pe cari în cas de lipsă le poate lombarda.

G) Cumpără și vinde realități.

H) Cumpără și vinde ori-ce lucruri mobile.

I) Tot felul de întreprinderi comerciale și economice, în societate cu alții ori singură.

K) Finanțează patente.

L) Arêndează și exarêndează realități și alte drepturi și întreprinderi de tot soiul.

Direcțiunea.

„Minerva“ inst. tipogr., societate pe acții

in Orăștie Szászváros.

Opuri —
Bilete de log.
Broșuri —
Circularare —
Bil. de vizită
Invitări —
Bilanțuri —
Acții —
Cap. de epist.
Placate —
Ord. de dans
Adrese —
Compturi —
Note —
Preț Curent.
Anunțuri —
Registre —
Imprimare —
Couverte —
Bilete de cun.
Etc. etc. etc.

Există deja de 15 ani și este pro-
văzută cu tot felul de material
necesar, ca ori-care altă tipografie.

Institutul Tipografic

„Minerva“

pe lângă că efectuește ori-ce co-
mande repede și cu prețuri mode-
rate, se îngrijește totodată ca toate
acelea să fie estetic lucrate și
fără erori.

Până de present se bucură de sprigi-
nului celor mai îndepărtate orașe. Dovadă
aceasta despre promptitudinea și
acuratețea cu care efectuește ori-ce
lucrare.

Ca prima tipografie românească în
acest mare comitat, se roagă de bine-
voitorul sprijin al celorlalte institute
rom., precum și al privaților.